

Türkiye Türkçesi Ağızlarında Karakter Adlarının Tematik Tasnifi: Olumlu Anlama Sahip Olanlar

Fatma Koç | ORCID ID: 0000-0003-2736-5459 | fatma_koc_1991@hotmail.com

Adıyaman Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Adıyaman, Türkiye

ROR ID: <https://ror.org/02s4gkg68>

Özet

Bir dili kullanan toplumun düşünce dünyası ve bakış açısı, kullanılan dilin söz varlığına da yansımaktadır. Söz varlığı, dilin içerisinde yer alan sözcüklerin toplamı olmasının yanı sıra bundan daha fazlasını ifade eder. Bir alana veyahut konuya ilişkin sözcük topluluğu, incelenen alana ait söz varlığını oluşturur. Bir varlığı, oluşumu veyahut nesneyi adlandırmak ise söz varlığı içerisinde kendine yer bulan eylemler içerisinde bulunmaktadır. İnsanların kullandığı dil bünyesinde, herhangi bir unsura ad vermesi ve onu tanımlaması, mensup olunan toplumun kültürel iklimini de yansıtmaktadır. Canlı bir varlık olan dil, insanların onu kullanmasıyla yaşamaya devam eder. Her yörenin veya bölgenin dil noktasında kendine özgü söyleyiş biçimi bulunmaktadır. Var olan bu farklı söyleyiş biçimleri, ağız bölgelerini oluşturmakla birlikte her bölgenin kendi dil yapısı içerisinde şekillenen ve farklı anlamlar yüklenen sözcük kullanma biçimleri bulunmaktadır. Dolayısıyla ses ve şekil hususundaki farklılıklar sözcüklerin tematik yapısına da tesir etmiş, bir sözcüğün anlamı her ağız bölgesinde farklılık göstermiştir. Türkiye Türkçesi ağızları, standart Türkçeye birçok sözcük aktarmış ve böylelikle Türk dilinin söz varlığını zenginleştirme işlevini üstlenmiştir. Buna bağlı olarak Türkiye Türkçesi ağızları, standart Türkçeye söz varlığı anlamında katkı sağlayan canlı bir kaynak konumundadır. Bu çalışmada *Derleme Sözlüğü* taranmış ve olumlu anlama sahip olan karakter adları tespit edilmiştir. Tespit edilen olumlu anlama sahip olan karakter adları içerdiği anlama göre kategorize edilmiş ve sayısal veri olarak belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Türk Dili, Türkiye Türkçesi Ağızları, Söz Varlığı, Olumlu Karakter Adları.

Atıf Bilgisi

Koç, Fatma. (2024). Türkiye Türkçesi Ağızlarında Karakter Adlarının Tematik Tasnifi: Olumlu Anlama Sahip Olanlar. *Uluslararası Filoloji Bengü*, 4/1, 1-22.

<https://doi.org/10.62605/ufb.1469393>

Geliş Tarihi	16.04.2024
Kabul Tarihi	23.05.2024
Yayın Tarihi	31.05.2024
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Etik Beyan	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Benzerlik Taraması	Yapıldı – intihal.net
Etik Bildirim	filolojibengu@artuklu.edu.tr
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.
Dizinleme Bilgisi	ERIH PLUS, MLA, ProQuest

Thematic Classification of Character Names in Turkey Turkish Dialects: Those with Positive Meanings

Fatma Koç | ORCID ID: 0000-0003-2736-5459 | fatma_koc_1991@hotmail.com

Adıyaman University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Turkish Language and Literature,
Adıyaman, Türkiye

ROR ID: <https://ror.org/02s4gkg68>

Abstract

The world of thought and perspective of the society using a language is also reflected in the vocabulary of the language used. Vocabulary is the sum of the words in the language, but it also means more than that. The collection of words related to a field or subject constitutes the vocabulary of the field under study. Naming an entity, formation or object is among the actions that find its place in the vocabulary. Within the language used by people, naming and defining any element also reflects the cultural climate of the society to which they belong. Language, which is a living entity, continues to live with the use of it. Each region or region has its own way of pronunciation at the point of language. Although these different forms of pronunciation form the dialect regions, each region has its own language structure and different meanings of word usage. Therefore, differences in sound and shape also affected the thematic structure of the words, and the meaning of a word differed in each dialect region. Turkey Turkish dialects have transferred many words to standard Turkish and thus undertaken the function of enriching the vocabulary of the Turkish language. Accordingly, Turkish dialects of Turkey are a living source that contributes to standard Turkish in terms of vocabulary. In this study, the Compilation Dictionary was scanned and character names with positive meaning were determined. Character names with a positive meaning were categorized according to the meaning they contained and determined as numerical data.

Keywords: Turkish Language, Turkish Dialects of Turkey, Vocabulary, Character Names with Positive Meanings.

Citation

Koç, Fatma. (2024). Thematic Classification of Character Names in Turkey Turkish Dialects: Those with Positive Meanings. *International Journal of Philology Bengü*, 4/1, 1-22.

<https://doi.org/10.62605/ufb.1469393>

Date of Submission	16.04.2024
Date of Acceptance	23.05.2024
Date of Publication	31.05.2024
Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Plagiarism Checks	Yes - intihal.net
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	filolobjbengu@artuklu.edu.tr
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.
Indexing Information	ERIH PLUS, MLA, ProQuest

Giriş

Alandırma eyleminin içerisinde yer aldığı söz varlığı, toplumun sahip olduğu kültür birikimiyle ve dil öğeleriyle biçimlenir. Korkmaz (1992: 100) söz varlığını, “Bir dilin bütün kelimeleri, bir kişinin veya bir topluluğun söz dağarcığında yer alan kelimeler toplamı.” şeklinde ifade etmiştir.

Söz varlığı içerisinde farklı anlam gruplarına ait birçok sözcük mevcuttur. Her sözcük, kendine ait duygusal bir çağrışıma ve anlam alanına sahiptir. İmer, Kocaman, Özsoy (2019: 245) da söz varlığını “Bir dilin sözlüksel birimlerinin ve sözlükçesinin tümü; sözlüksel birimlerinin oluşturduğu açık dizge.” biçiminde tanımlamışlardır. Özel bir kavram alanına ilişkin sözcükler, kendi içeriğine yakın olan diğer sözcüklerle anlam ilişkisi içerisindedir. Söz varlığı, bir dildeki sözlerin bütünü, söz hazinesi, sözcük dağarcığı, kelime hazinesi; söz dağarcığı ise, bir dilde kullanılan veya bir kimsenin bildiği, kullandığı sözlerin bütünü (TDK, 2005: 1807, 1805) biçiminde tanımlanmaktadır.

Söz varlığı içerisinde yer alan sözcükler, birden fazla anlama gelebilmektedir. Sözcüklerin anlam bakımından zengin olması onun mensup olduğu dilin de zenginliğini göstermektedir. Türkçe; biçim özellikleri, yapısı dolayısıyla değişik kavramların anlatımına, yeni ve yabancı kavramların karşılanmasına çok elverişli bir dildir (Aksan, 1991: 133-134). Sözcükler, sadece seslerden bir araya gelen yapılar değil aynı zamanda içerik olarak da toplumların kültürel özelliklerini yansıtan unsurlardır. Bir dilin söz varlığı, o dili konuşan toplumun dünya görüşünün kesiti, maddi ve manevi kültürünün tercümanıdır (Nur, 2013: 150). Sözcükler, seslerin bir araya gelerek oluşturduğu birimler olmakla birlikte bakış açısı, kültür, gelenek-görenek olmak üzere birçok maddi ve manevi değerlerin de bir yansıması olarak görülmelidir. “Bir toplumun yaşam biçimi, bilimsel gelişmeleri, tekniği, kültürü, siyasal değişimleri diline yansır. Bu yansıma neticesinde ortaya çıkan değişimler, gelişimler de söz varlığının incelenmesi ile ortaya çıkar” (Özdemir & Arslan, 2018: 118).

Toplumların konuşma kültürü içerisinde birçok sözcük yer alır. “Kültür; sanat, bilgi, eğitim, ahlâk, gelenek, görenek, din, devlet, üretim, tüketim ilişkileri, sağlık, akrabalık ilişkileri, insan çevre ilişkileri gibi alanları kapsar. Kültür; bir toplumun kişiliğidir, kimliğidir, karakteridir, özgünlüğüdür” (Göker, 1996: 35). Bu durum insanların yetiştikleri çevreye, kültür faktörlerine kadar etki eder. Bir milletin dil öğelerinde onun değer verdiği kültürel unsurlar kolay bir şekilde görülebilir. “Düşünce dil ile aktarılır ve varlık bulur” (Koç, 2023: 99).

Türkiye Türkçesi ağızları içerisinde yer alan sözcüklerin her yörede aynı anlama sahip olduğu söylenemez. Aynı anlamı içeren bir sözcüğün çok farklı fonetik biçimleriyle karşılaşılabılır. Ağız bölgelerinde tespit edilen dil verileri sonucunda bu sonuç rahatlıkla görülmektedir. Elde edilen dil verileri sabit kalmayıp teknolojinin ve imkânların gelişmesiyle birlikte değişime uğrayabilmektedir. Göçler, felaketler, savaşlar, teknoloji, kitle iletişim araçlarının çoğalması gibi sosyal değişim unsurları ağızlardaki değişim üzerinde etkilidir (Koç & Dönmez, 2021: 1003). Dolayısıyla ağızlardaki ses ve şekil özelliklerinin yanı sıra söz varlığının da kayıt altına alınması son derece önem taşımaktadır. Türkiye’de 1970’lerden başlayarak yaygınlaşan günümüzde ise popüler kültürün ana belirleyicisi olan televizyon, geleneksel toplumlardaki sözlü kültürle uyum

sağlayıp, çağdaş öykü anlatıcısı konumuna yerleşmesinden dolayı dilin gündelik kullanımında gelişmiş toplumlara göre daha etkili ve ana belirleyici durumundadır (Tombul, 2019: 485). Dil içerisinde meydana gelen değişimler, durmadan devam eden canlı bir süreç içerisinde gerçekleşir. Ağızlar canlı dil kaynakları olduğu gibi dil çalışmaları için de önemli bir malzeme oluştururlar (Türk & Koç, 2021: 21).

Konuşma dili, dildeki gelişimin en belirgin ölçüde yer aldığı bir alandır. Zenginlik ve çeşitlilik açısından değerlendirmek gerekirse konuşma dili şüphesiz en çeşitli ve coşkulu olanıdır (Doğruay, 2022: 1). Dilin geçirdiği süreç içerisindeki değişimlerin gözlemlendiği yer ise söz varlığıdır. Çünkü söz varlığı dilin sahip olduğu tüm dönemlerden birer motif sunmaktadır (Hasırcı, 2008: 4-5).

Bir insana kimlik kazandırmanın dil faaliyeti içerisindeki yöntemlerinden biri onu kişilik olarak tanımlayabilecek şekilde adlandırmaktır. Toplum topluluğuna hâline getiren bireylerin kişilik özellikleri onların birbirlerine davranma şekillerini belirleyen bir ölçüt sayılabilmektedir. Dili oluşturan örgü olarak söz varlığı içerisinde karakteri veyahut kişiliği tanımlayan adlar da mevcuttur. İşini gizli yollarla gerçekleştiren kişiye *kurnaz*, umursamaz davranan kişilere *vurdumduymaz*, düzenli ve planlı kişilere *titiz*, hızlı davranan kişilere *aceleci*, ne yaptığını belli etmeyen kişilere *sinsi* vb. şekillerde birçok adlandırma söz konusudur. Bu tür adlandırmalarla insanların huy ve karakter tanımlamaları, dilde kendini gösterir.

Toplumdaki insanların kişilik özelliklerini belirlemek için onların huylarını ve davranış özelliklerini bilmek gerekir. Bir kişinin huy özelliği diğer insanlar tarafından tanınmasıyla ortaya çıkar ve buna bağlı olarak karakterin adlandırılmasıyla anlam özelliği belirlenir. Karakter unsurunun sosyal, psikolojik ve felsefi anlamda birçok bileşeni bulunmaktadır. İnsanların hayatında gerçekleştirdiği eylemler ve bütün faaliyetler, onların karakterini belirlemede şüphesiz etkili olmuştur. Kimlik edinimi süresince şekillenen; duygular, düşünceler, eylemler ve bir hayat biçimini tanımlayan etik alışkanlıklarla ortaya çıkan karakter (Maccarini, 2016) bir kişinin birey olarak zihinsel, sosyal, duygusal ve etik açıdan olumlu gelişiminin farkında olmasıdır (Battistich, 2008). Sosyal hayatın içinde yer alan insanlar, diğer insanlar tarafından iyi, kötü veya ne iyi ne de kötü olmak üzere kişilik özelliklerine göre gruplandırılırlar. Söz konusu gruplandırma, aynı zamanda karakter adlandırmalarına da yansımıştır. Karakter, bireyleri ahlâki amaçlar edinmeleri ve bunları etik bir yolla gerçekleştirmeleri için güdüleyen güçtür (Davidson vd., 2008). Dolayısıyla toplum içinde iyi kişilik özellikleriyle anılan karakterler olumlu anlama sahip olan karakter adları, kötü kişilik özellikleriyle anılan karakterler olumsuz anlama sahip olan karakter adları, belirli bir yere konumlandırılmayan karakter adları ise ne olumlu ne de olumsuz anlama sahip olan karakter adları biçiminde belirlenmiştir.

Amaç ve Yöntem

Çalışmanın amacı *Derleme Sözlüğü*'ne göre Türkiye Türkçesi ağızlarında yer alan olumlu anlama sahip olan karakter adlarının fonetik görünümünü sunmakla birlikte tematik açıdan tasnif etmektir. Bu çalışma olumlu anlama sahip olan karakter adlarının *Derleme Sözlüğü*'nde tespit edilmesiyle hazırlanmıştır. *Derleme Sözlüğü* içerisinde olumlu anlama sahip olan karakter adları tarama yöntemiyle belirlenmiş olup tematik bakımdan tasnif edilmiştir. Her bir karakter

adının birden fazla olduğu durumda belirtilen başlığa ait olan anlam esas alınmıştır. Çalışmada elde edilen istatistik bilgiler ve çıkarımlar sonuç bölümünde sunulmuştur.

1. Anlayışlı Olma Bildirenler

Anlayışlı Olma Bildirenler başlığı altında değerlendirilen karakter adları; *akıllı olma, hoşgörülü olma, bilgili olma, açık fikirli olma* anlamlarını içermektedir. *Derleme Sözlüğü*'nde toplam 16 adet anlayışlı olma temasına ait karakter adı olduğu tespit edilmiştir. Anlayışlı olma bildiren karakter adları Tablo-1'de gösterilmiştir.

Tablo-1

acarı (I): 4. Açık göz, zeki. (DS, 40)	hez: Açık fikirli, anlayışlı. (DS, 2355)
ağnak (II): 1. Anlayışlı. (DS, 105)	hiz (I): 2. Anlayışlı. (DS, 2389)
anlak (II): Anlayışlı. (DS, 274)	kursaklı (II): 1. Anlaklı, akıllı. (DS, 3010)
añlamlı: Anlayışlı. (DS, 275)	sezgili: Anlayışlı, duygulu, içli. (DS, 3601)
annışlı: Akıllı, anlayışlı. (DS, 279)	uz (II): Becerikli, akıllı, anlayışlı. (DS, 4054)
ayık: 2. Zeki, açık göz, anlayışlı, açık fikirli, görgülü. (DS, 417)	varaşatlı: Anlayışlı, akıllı. (DS, 4093)
başbadırık: 1. Akıllı, iş bilir kimse. (DS, 554)	zirek: 1. Açık göz, akıllı, çalışkan. (DS, 4391)
bilik (VIII): Anlayışlı, akıllı, bilgili. (DS, 693)	
ellek: 1. Zeki, akıllı, anlayışlı. (DS, 1720)	

2. Becerikli Olma, Çalışkanlık Bildirenler

Becerikli olma, çalışkanlık bildiren karakter adları; *elinden iş gelme, işe yatkın olma, gayretli ve başarılı olma, işi sonuçlandırma, hünerli olma* anlamlarını içermektedir. *Derleme Sözlüğü* içerisinde toplam 101 adet becerikli olma, çalışkanlık bildiren karakter adı tespit edilmiştir. Becerikli olma, çalışkanlık bildiren karakter adları, Tablo-2'de gösterilmiştir.

Tablo-2

abalı: Becerikli, yiğit. (DS, 8)	alılık: 1. Eli ev işine yatkın, kadın işi yapabilen erkek. (DS, 222)
aca: Güçlü kuvvetli, başladığı işi başaran. (DS, 35)	allāk: Becerikli. (DS, 224)
albeni kıvrak: İşgüzar, hamarat. (DS, 208)	amarat (I): Çalışkan, işbilir, hamarat. (DS, 237)

avrat (II): Hünlerli. (DS, 338)
avşar (II): 3. Hamarat, becerikli. (DS, 394)
başarathı: Becerikli (kimse). (DS, 553)
beçene: Gayretli, çalışkan. (DS, 593)
beşirikli: Becerikli. (DS, 644)
bicirikli: Becerikli. (DS, 682)
cadalos: 1. Cömert, yiğit, becerikli. (DS, 840)
carı: 1. Canlı, becerikli, eli çabuk. (DS, 861)
cebbar: Becerikli, açıkgöz, cesur. (DS, 871)
cellābı: 1. Açıkgöz, becerikli. (DS, 879)
cenik (II): 2. Gözü açık ve becerikli. (DS, 882)
cifi: 2. Çalışkan, becerikli. (DS, 962)
çiğer (II): Çalışkan kadın. (DS, 962)
cimcime (I): 3. Becerikli, konuşkan, akıllı, ufak tefek kadın. (DS, 971)
cog: Usta, maharetli. (DS, 994)
cöfü (I): 1.Yılmaz, cesur. 2. Çalışkan. (DS, 1006)
çağbağ: Hamarat. (DS, 1035)
çalışıklı (II): Çalışkan. (DS, 1056)
çemrek (II): Becerikli, düzenli (kimse). (DS, 1132)
çevrik (V): Becerikli kadın. (DS, 1154)
daş döven: 2. Hamarat (kimse). (DS, 1376)

dıvringin: 1. Çalışkan. 2. Cesur. (DS, 1475)
divriki: 3. Gayretli, çalışkan, hamarat. (DS, 1528)
dölek (II): 4. Eli işe yatkın. (DS, 1577)
döşürüklü: Derli toplu olan, düzeni seven, becerikli (kimse). (DS, 1591)
ebcim: 1. Eli işe yatkın, becerikli. (DS, 1649)
eğimli: Hünlerli, istidatlı, kabiliyetli. (DS, 1678)
eğimli: Eli işe yatkın, becerikli. (DS, 1681)
eli eğimli: Elinden iş gelen, yetenekli, usta. (DS, 1716)
eli yordamlı: Becerikli, elinden iş gelir. (DS, 1719)
ellek: 4. Becerikli, eli çabuk. (DS, 1720)
elli ayaklı: Çalışkan, hünlerli, eli ayağı tutan. (DS, 1722)
epli: Uysal ve becerikli. (DS, 1763)
eslek: 2. Çalışkan, gayretli. (DS, 1785)
firesetli: Becerikli. (DS, 1869)
fişelek: Hareketli, becerikli. (DS, 1873)
gacemer: Becerikli. (DS, 1887)
girintili: Sokulgan, becerikli, girgin (kimse). (DS, 2084)
goçak: 2. Çalışkan, becerikli. (DS, 2090)
godduş: 2. Usta, becerikli. (DS, 2092)

gursaklı: İşine düşkün, çalışkan. (DS, 2200)
güdül (VI): 2. Açık göz, becerikli ve ufak yapılı adam. (DS, 2214)
güperim: Sağlam ve çalışkan kadın. (DS, 2233)
harazanlı: Çalışkan. (DS, 2286)
hasıl (V): Çalışkan, becerikli. (DS, 2299)
haylamalı: Gayretli (kimse). (DS, 2319)
hercimek: Çalışkan. (DS, 2342)
hizan (I): 4. Becerikli. (DS, 2390)
işçimen: Çalışkan, becerikli, iş bilen. (DS, 2562)
işehli: Becerikli, işbilir, çalışkan. (DS, 2562)
işerek: Çok iş gören, çalışkan, becerikli. (DS, 2563)
işgir: Becerikli. (DS, 2564)
işlek (II): Çalışkan, ya da çalışır gibi görünen. (DS, 2565)
kacamer: 2. Becerikli, çalışkan. (DS, 2586)
kadırga (I): 2. Becerikli. (DS, 2591)
kerçiman: Becerikli, iş bilen. (DS, 2753)
kırnak (II): Becerikli. (DS, 2835)
kıvrak (II): 2. Çevik, tetik, çalışkan. (DS, 2853)
kondurak: Bir işin ehli, becerikli, iş adamı, udumlu. (DS, 2917)
küddüş: Becerikli. (DS, 3026)
küperimli: Güçlü, kuvvetli, becerikli (kimse). (DS, 3042)

mızgır (II): 1. Çalışkan. (DS, 3195)
oflaz (III): 8. Becerikli. (DS, 3267)
olcacık: Çalışkan, becerikli. (DS, 3279)
olçum (I): 1. Eli işe yatkın, becerikli, usta. (DS, 3279)
özek (IV): 2. Çalışkan. (DS, 3371)
petenteli: 2. Becerikli, açık göz. (DS, 3438)
süydürücü: Çalışkan, eli çabuk. (DS, 3730)
şahbaz: 1. Atılgan, becerikli, iş başaran. (DS, 3736)
şahin: Çevik, becerikli, tuttuğunu koparan. (DS, 3736)
şeremet: Çalışkan, becerikli, eli çabuk, çevik. (DS, 3764)
şibri: Becerikli, akıllı. (DS, 3777)
taşdöven: 2. İşbilir, becerikli, güçlü. (DS, 3841)
teğli: Becerikli. (DS, 3861)
temerik: Çalışkan, becerikli, işbilir. (DS, 3877)
tetik (I): 1. Uyanık, açık göz. 3. Becerikli. (DS, 3901)
tullaşa: Becerikli. (DS, 3989)
tutamaklı: 2. Eli işe yatkın, becerikli. (DS, 4001)
uçkun (VII): 2. Becerikli, eli tez. (DS, 4023)
uz (II): Becerikli, akıllı, anlayışlı. (DS, 4054)
üsküdar (II): Çalışkan. (DS, 4075)
yatan (I): Uz, eli yatkın. (DS, 4201)

yatımlı (II): Becerikli, eli yatkın. (DS, 4203)
yatkın (I): 1. Alışkın, usta, becerikli. (DS, 4204)
yavuz: 4. Becerikli, çalışkan. (DS, 4210)
yeprem: Becerikli adam. (DS, 4251)
yolpak (III): Çalışkan, çevik. (DS, 4293)
yordamlı (I): 1. Eli yatkın, becerikli, hünerli. (DS, 4299)
yovuz: Uslu, ağırbaşlı, çalışkan. (DS, 4303)
yöndemli: 2. Çevik, çalışkan. (DS, 4308)
yönet (III): Yatkın, becerikli. (DS, 4309)

yöntemli: 1. Becerikli, eli uz, yoluyla yordamıyla iş yapan. (DS, 4309)
yüğüruk (I): 1. Güçlü, çevik, çalışkan, eline ayağına çabuk. (DS, 4327-4328)
zirek: 1. Açık göz, akıllı, çalışkan. 2. Eli çabuk. 3. Çevik. (DS, 4391)
ziyrek: Çevik, becerikli. (DS, 4393)

3. Cesurluk Bildirenler

Cesurluk bildiren karakter adları; *yürekli olma, dürüst olma, korkusuzluk, kabadayılık, mert olma, sözünün eri olma, yiğit olma, çekincesiz olma, soğukkanlı olma* anlamlarını içermektedir. *Derleme Sözlüğü*'nde toplam 52 adet cesurluk bildiren karakter adı tespit edilmiştir. Cesurluk bildiren karakter adları Tablo-3'te gösterilmiştir.

Tablo-3

acar (III): 1. Cesur, kabadayı, atılgan, gözüpek, yiğit. (DS, 39)
akitin: Yiğit, cesur. (DS, 155)
alagöz (I): 1. Cesur, yiğit. (DS, 187)
aşıt (III): Çevik, cesur, işgüzar. (DS, 357)
babacan: 1. Güçlü, kuvvetli, cesur, yiğit, iri yapılı. (DS, 447)
bâtr (II): Yiğit, kahraman, cesur. (DS, 571)
bıçkın: 1. Cesur. (DS, 658)

böbrekli: Yürekli, cesur, güçlü. (DS, 754)
cebbar: Becerikli, açık göz, cesur. (DS, 871)
cöfü (I): 1. Yılmaz, cesur. 2. Çalışkan. (DS, 1006)
cüherli: 2. Yürekli, özüpek. (DS, 1025)
çapar (VIII): Cesur. (DS, 1074)
dabanlı (I): Cesareti. (DS, 1314)
dadaş: 7. Mert, cesur. (DS, 1319)
dalışman: Cesur, yiğit. (DS, 1345)

daşşaklı (II): Yiğit, cesaretli. (DS, 1377)
dayı: 2. Cesur, babayiğit. (DS, 1388)
delibaş (II): 1. Yiğit, cesur. (DS, 1410-1411)
dığrak (III): 2. Mert, cesur, kabadayı. (DS, 1453)
dıvringin: 1. Çalışkan. 2. Cesur. (DS, 1475)
dikgöz: Yiğit, kahraman, cesur. (DS, 1486)
divringi: 3. Cesur. (DS, 1528)
dodoy: Mert adam. (DS, 1535)
dölek (II): 6. Dürüst, ciddi, mert. (DS, 1577)
geni: Sözü'nün eri, mert (kimse). (DS, 1992)
gılok: Çok kuvvetli, cesur ve gözü pek adam. (DS, 2044)
goçak: 1. Cesur, yiğit. (DS, 2090)
gofar: 2. Kimseden korkmayan. (DS, 2093)
gohmaz: 1. Korkmaz. (DS, 2096)
gozugara: Pek gözlü, cesur. (DS, 2113)
gökçek (I): 2. Yiğit, cesur. (DS, 2136)
güre (II): 3. Soğukkanlı. (DS, 2235)
gürlek (II): 1. Atılgan, mert. (DS, 2236)
kasbak: 2. Mert, yürekli, gözü pek. (DS, 2675)

kaymas: Yılmayan, cesur. (DS, 2705)
kıyak (VI): 2. Yiğit, yürekli. (DS, 2855)
kıyışkan: Yiğit, yürekli. (DS, 2858)
koçak (I): 1. Kabadayı, yiğit, yürekli. (DS, 2894)
kolçak (IX): Yiğit, mert, yürekli. (DS, 2910)
kostak (I): 3. Yiğit, kabadayı, yürekli. (DS, 2932)
kotak (III): Yürekli, cesur. (DS, 2936)
kovak (I): Yiğit, yürekli, korkusuz. (DS, 2939)
oflaz (III): 3. Cesur, kabadayı. (DS, 3267)
ödekli: Yürekli. (DS, 3312)
özge (III): 3. Yürekli, gözü pek. (DS, 3373)
sırsıl (I): 2. Korkusuz, saldırgan. (DS, 3620)
yılmançık: Yürekli, yılmaz. (DS, 4274)
yosma: 3. Korkusuz, çekincesiz. (DS, 4301)
yügrük (I): 1. Güçlü, çevik, çalışkan, eline ayağına çabuk. 2. Yürekli. (DS, 4327-4328)
zartalıklı: 2. Cesur, yiğit, erdemli. (DS, 4353)
ziravut (II): Korkusuz, yiğit. (DS, 4391)
zorlu (II): 3. Yürekli, cesur. (DS, 4398)

4. Cömertlik Bildirenler

Cömertlik bildiren karakter adları; *cimri olmama, gözü bol olma, herhangi bir şeyi esirgememe* anlamlarını içermektedir. *Derleme Sözlüğü* içerisinde toplam 27 adet cömertlik bildiren karakter adı tespit edilmiştir. Cömertlik bildiren karakter adları, Tablo-4'te gösterilmiştir.

Tablo-4

açık el: Cömert. (DS, 59)	elbaydan: 1. Cömert, gözü tok. 2. (DS, 1703)
alabanı: 1. Cömert, eli açık. (DS, 173)	elibol: 1. Cömert, eli açık. (DS, 1715)
atak (I): 3. Cömert. (DS, 364-365)	eliselek (I): Cömert. (DS, 1718)
bağrıyrtık: Cömert. (DS, 485)	hevl: Eli açık, cömert. (DS, 2351)
cadalos: 1. Cömert, yiğit, becerikli. (DS, 840)	hoveri: Cömert. (DS, 2421)
cof (II): Eli açık, cömert. (DS, 994)	hüveri: Eli açık, cömert. (DS, 2452)
coh (III): Gözü tok, cömert, eli açık. (DS, 995)	kaçak (III): Eli açık, cömert. (DS, 2587)
comart: Eli açık, cömert. (DS, 996)	kasbak: 1. Cömert, eli açık. (DS, 2675)
çoştar: 1. Cömert, eli açık. (DS, 1003)	kıymılı: Eli açık, cömert. (DS, 2857)
dalağı dışarı: 2. Cömert. (DS, 1335)	koçyiğit: 2. Cömert, eli açık. (DS, 2897)
dökücü (I): Cömert, eli açık. (DS, 1574)	lök adam: Tokgözlü, cömert. (DS, 3091)
dökümlü (I): Cömert. (DS, 1574)	oflaz (III): 1. Cömert. (DS, 3267)
döllen: Cömert. (DS, 1579)	selek (I): 1. Eli açık, cömert. (DS, 3577)
ekselek: Cömert. (DS, 1697)	

5. Hareketlilik Bildirenler

Hareketlilik bildiren karakter adları; *çok hareketli olma, enerjik yapılı olma, atılganlık, çeviklik, bulunulan yerde duramama, yaramazlık* anlamlarını içermektedir. *Derleme Sözlüğü* 'nde 52 adet hareketlilik bildiren karakter adı tespit edilmiştir. Hareketlilik bildiren karakter adları, Tablo-5'te gösterilmiştir.

Tablo-5

abdaş: 2. Kaba, hareketli. (DS, 16)	abidik: 1. Atak, acul. (DS, 23)
--	--

abkın: 1. Atılğan, girişken. (DS, 23)
acarı (I): 3. Çevik, enerjik, tezcanlı. (DS, 40)
afit (II): Çok yaman, atılğan, gözüpek. (DS, 72)
alıraş: Yaramaz, hareketli. (DS, 220)
apik: Atik, çevik. (DS, 289)
avzun: 1. Yaman, haşarı, yavuz. (DS, 397)
barbar (I): 4. Atak. (DS, 526-527).
buzzi: Yaramaz, yerinde durmaz, kararsız. (DS, 811)
capık: Atılğan, sokulğan, her şeye koşan. (DS, 858)
cellâbı: 2. Atılğan. (DS, 879)
cenik (II): 1. Atik, çevik. (DS, 882)
certel: Çevik. (DS, 886)
cıdırlı (IV): 2. Atılğan. (DS, 898)
cıva (II): Atılğan, gözüpek. (DS, 941)
çiğerli: 1. Atılğan. (DS, 963)
cimri (III): Atılğan, yaramaz. (DS, 974)
civek (VI): Atılğan. (DS, 988)
çelek (III): Atılğan, açığöz. (DS, 1124)
çidak: Yaramaz, çevresine zarar veren (kimse). (DS, 1158)
çoştar: Her işe burnunu sokan, fazla atılğan. (DS, 1274)
çüştük: Ufak tefek, hareketli (kimse). (DS, 1309)
davranuflu: Gayretli, hareketli, canlı. (DS, 1381)

dılacan (I): Yaramaz, yerinde duramayan, hırçın (kimse). (DS, 1457)
dıvrak (I): 1. Çevik, canlı, kıvrak (kimse). (DS, 1474-1475)
diytaban: Çevik, hareketli (kimse). (DS, 1530)
durumsuz: 1. Yerinde duramayan, hareketli, haşarı, yaramaz. (DS, 1608)
eccim: Girişken, becerikli. (DS, 1659)
eslek: 3. Atılğan, çevik. (DS, 1785)
fişelek: Hareketli, becerikli. (DS, 1873)
fişilevik: Yerinde duramayan, hareketli. (DS, 1873)
geygel (I): 2. Yerinde duramayan, hareketli (kimse). (DS, 2015)
gıbcık: Yerinde duramayan, hareketli (kimse). (DS, 2024)
gıdışgın: Hareketli. (DS, 2035)
gımbık: Yerinde duramayan, oynak (kimse). (DS, 2044)
gıcık (II): 1. Çok kıpırdayan, yerinde duramayan (kimse). (DS, 2071)
gohmaz: 2. Atılğan. (DS, 2096)
ırgıp: Sokulğan. (DS, 2486)
kaşalot: Çok hareketli, oynak. (DS, 2679)
kılıpık (II): Yerinde duramayan, çok hareketli. (DS, 2802)
kıpırdak: Yerinde duramayan, yaramaz. (DS, 2814)
kipçik (I): Yerinde duramayan, çok hareketli. (DS, 2875)

mırtına: Haşarı, yerinde duramayan. (DS, 3190)
oynatma (I): 2. Ele avuca sığmaz, hareketli kimse. (DS, 3304)
şimşek (III): Girişken. (DS, 3781)
tiğildek: Yerinde duramayan, hareketli. (DS, 3931)
tingildek: Yerinde durmayan, sürekli kımıldayıp sallanan, kıpırdayan. (DS, 3936)

tintiris: Güçlü ve hareketli (kimse). (DS, 3938)
üdürgü gibi: Ayağına çabuk, çevik, girişken. (DS, 4060)
yağsağ, yağsak: 2. Girişken. (DS, 4127)
zavlak (II): Yerinde duramayan, yeğni (kimse). (DS, 4354)

6. İyilik, Merhametlilik Bildirenler

İyilik, merhametlilik bildiren karakter adları; *saf ve iyiliksever yapıya sahip olma, uysal, başkalarının sözüne uyma, çabuk inanma ve güvenme, çabuk aldanma, temiz yürekli olma, aşırı iyimserlik, sözünü geçirememeye* anlamlarını içermektedir. *Derleme Sözlüğü* içerisinde bu başlığa ait olan 27 adet karakter adı olduğu tespit edilmiştir. İyilik, merhametlilik bildiren karakter adları, Tablo-6'da gösterilmiştir.

Tablo-6

allah adamı: Saf, yüreği temiz kişi. (DS, 223)
anol: Başkalarının sözüne uyan kimse. (DS, 279)
arı (I): Temiz, tertemiz, saf, iyi. (DS, 312)
aysun: Uysal. (DS, 431)
babacan: 2. İyiliksever, merhametli. (DS, 447)
bağrı yufka: Yufka yürekli, merhametli. (DS, 485)
barıyuka, bariyuka: Merhametli. (DS, 533)
bayandur: İyilik yapmayı seven (kimse). (DS, 578)
bayındır: İyiliği seven. (DS, 580)
can yürek: Merhametli. (DS, 858)

ciğerli: 2. Merhametli. (DS, 963)
dibiç: Çok saf kimselere verilen ad. (DS, 1479)
eli büyük (II): Yardımsever. (DS, 1715)
gyımsuz: Yufka yürekli, merhametli. (DS, 2067)
heyrender: İyilik için varlığını başkalarına dağıtan kimse. (DS, 2354)
hoşimek: Yumuşak yüzlü (kimse). (DS, 2416)
işmah: Yumuşak (yaradılış için). (DS, 2566)
keles (II): İyi, güzel huylu kimse. (DS, 2730)
keleş (I): 2. Yiğit, temiz yürekli, kabadayı. (DS, 2731)

ölgün (I): 1. Acıma duygusu olan, yufka yürekli. (DS, 3334)
özke (II): 2. Temiz yürekli. (DS, 3374)
pupuma: Yumuşak kalpli (kimse). (DS, 3488)
sınık (III): 1. İyi yürekli, saf. (DS, 3613)

yan yürek: Bağışlayıcı, yufka yürekli. (DS, 4177)
yavuz: 1. İyi, güzel, iyi huylu. (DS, 4210)
yeğın (I): 2. İyi, uslu. 3. İyiliği, yardımını seven. (DS, 4226)
yeğrek (II): İyiliksever. (DS, 4230)

7. Sözünde Durma, Güvenilirlik Bildirenler

Sözünde durma, güvenilirlik bildiren karakter adları; *sözünde durma, kendine güveni olma, sır saklama, sözünün eri olma* anlamsal görünümüne sahiptir. *Derleme Sözlüğü* içerisinde bu başlığa ait 8 adet karakter adı tespit edilmiştir. Sözünde durma, güvenilirlik bildiren karakter adları, Tablo-7’de gösterilmiştir.

Tablo-7

begavz: Ağzı sıkı, sır tutan, ağzı pek. (DS, 597)
ımsık: 4. Sır saklayan. (DS, 2477)
ısıık (V): Ağzından kolay laf alınmayan, sıkı ağızlı. (DS, 2491)
ışanlı: 2. Güvenilir (kimse). (DS, 2495)

inanca: Sözüne güvenilir, inanılır (kimse). (DS, 2538)
inak (I): Sözüne inanılır kimse. (DS, 2545)
özü doğru: Güvenilir, iyi yaradılışlı (kimse). (DS, 3375)
sadgana: Sözüünün eri, güvenilir kimse. (DS, 3513)

8. Şakacı Olma, Güldürücü Olma Bildirenler

Şakacı olma, güldürücü olma bildiren karakter adları; *insanları güldürme, güldürücü ve eğlendirici bir yapıya sahip olma, komiklik, insanlara şaka anlamında takılmayı sevme* anlamlarını içermektedir. *Derleme Sözlüğü* içerisinde bu başlığa ait 52 adet karakter adı tespit edilmiştir. Şakacı olma, güldürücü olma bildiren karakter adları Tablo-8’de gösterilmiştir.

Tablo-8

abazambak (II): Güldürücü ve tuhaf söz söyleyen, tuhaflık yapan. (DS, 13)
alagırık (I): Kurnaz, şakacı kimse. (DS, 187)

calkazan: 4. Şakacı, alaycı. (DS, 852)
cımbırlı: Güldürücü kimse. (DS, 916)
cıkçiki (II): Şakacı, taklitçi, güldürücü (kimse). (DS, 964)

cinlandoz: Şakacı. (DS, 981)
cof (III): Şakacı. (DS, 994)
cönk (II): 2. Şakacı, güler yüzlü (kimse). (DS, 1007)
demşek: Hafif meşrep, şakacı, haşarı, lâubali hareketleri olan (kimse). (DS, 1419)
fıkı (II): Şakacı, komik (kimse). (DS, 1851)
gavşak (V): 2. Şakacı (kimse). (DS, 1941)
geşmer: Şakacı, her sözü ile insanları güldüren (kimse). (DS, 2007)
gizzik: Takılmayı seven, şakacı (kimse). (DS, 2088)
gömük (V): Güldürücü, taklitçi (kimse). (DS, 2151)
hozancı: 2. Şakacı. (DS, 2425)
kaşka (II): Şakacı, güldürücü. (DS, 2681)
kaşmer (I): Şakacı, maskara, güldürücü. (DS, 2681)
kavşak (VI): Maskara, güldürücü. (DS, 2693)
keşmer: Güldürücü, güldüren. (DS, 2774)
kıfı (II): 2. Güldürücü, eğlendirici. (DS, 2789)
kılı (III): Şakacı, güldürücü (kimse). (DS, 2798)
kıpçık (I): 2. Şakacı. (DS, 2813)
kopara (I): Güldürücü, taklitçi. (DS, 2921)
koşğa: Şakacı. (DS, 2934)
kozan (II): Güldürücü, tuhaf söz söyleyen. (DS, 2947)

kudde: 3. Güldürücü (kimse). (DS, 2991)
kuraba: Şakacı, kurnaz. (DS, 3005)
kurtlu: 4. Güldüren, neşeli. (DS, 3011)
mancar (I): Davranışlarıyla başkalarını güldüren, soytarı. (DS, 3118)
maslak (I): Güldürücü, şaşırtıcı, beklenmedik şekilde konuşan. (DS, 3133)
matırak: 2. Şakacı, eğlendirici, geveze. (DS, 3137)
mazak (II): Şakacı, neşeli (kimse). (DS, 3144)
mehenkçi: Alaycı. (DS, 3152)
mışık (I): Güldürücü, taklitçi (kimse). (DS, 3193)
muğallip: Neşeci, şakacı, taklitçi. (DS, 3217)
ozan (I): 3. Şakacı, güzel ve tatlı konuşan. (DS, 3307)
özge (III): 1. Şakacı. (DS, 3373)
pallotçu: Söz ve davranışlarıyla çevresindekileri güldüren (kimse). (DS, 3389)
solata: Güldürücü (kişi). (DS, 3662)
şaddak: Nazlı, hoppa, şakacı. (DS, 3734)
şalkada (I): Şakacı. (DS, 3741)
şamakon: Şakacı, arsız, şımarık. (DS, 3743)
şatdakçı: Şakacı, güler yüzlü. (DS, 3754)
şavar (I): Şakacı. (DS, 3755)
şellav: Şakacı. (DS, 3760)

şembel: Şakacı. (DS, 3761)
şembelek (I): Güldürücü, oyuncu. (DS, 3761)
şışlah: Şakacı. (DS, 3789)
tomaz: 4. Şen, şakacı, güldürücü. (DS, 3957)

yablınmaz: Güldürücü, hokkabaz. (DS, 4115)
yağşagalelli: Güldürücü, eğlendirici (kimse). (DS, 4126)
zarrak: Güldürücü. (DS, 4352)

9. Tatlı Dillilik, Cana Yakın Olma Bildirenler

Tatlı dillilik, cana yakın olma bildiren karakter adları; *sıcakkanlı olma, candan ve içten davranma, tatlı dilli ve hoşsohbet olma, sempatik davranma, konuşkan olma, sevimli bir yapıya sahip olma* anlamlarını içermektedir. *Derleme Sözlüğü* içerisinde bu başlığa ait toplam 29 adet karakter adı olduğu tespit edilmiştir. Tatlı dillilik, cana yakın olma bildiren karakter adları Tablo-9'da gösterilmiştir.

Tablo-9

adamlıklı: Cana yakın, sıcak kanlı. (DS, 64)
akyalavuş: Tatlı dilli, cana yakın. (DS, 164)
alkın: 7. Sıcakkanlı, sevimli, cazip. 10. Alıngan, işkili. (DS, 213)
ayar (II): 2. Hoş sohbet. (DS, 407)
balağız (II): Tatlı tatlı konuşan (kimse). (DS, 497)
ballı (II): 1. Tatlı dilli, sevimli, terbiyeli (kimse). (DS, 509)
cavıldak: Konuşkan, sıcakkanlı. (DS, 866)
civek (IV): Canayakın, sevimli. (DS, 988)
culumbuz: Tatlı dilli, konuşkan. (DS, 1014)
dilbezeği: 1. Tatlı dilli, hoşsohbet. (DS, 1491)
dilcimen: Hoşsohbet, tatlı konuşan. (DS, 1492)

dili datlı: Hoşsohbet. (DS, 1494)
gımaşık: Cana yakın, sokulgan (kimse). (DS, 2044)
horasa (I): Hoşsohbet (kimse). (DS, 2409)
ıllık (II): 2. Cana yakın, sıcakkanlı. (DS, 2472)
imirsek: Cana yakın, sempatik (kimse). (DS, 2537)
lafkörük: Konuşkan, tatlı dilli. (DS, 3059)
mancakanca: İçli dışlı çok yakın olan kimseler için. (DS, 3118)
ozan (I): 3. Şakacı, güzel ve tatlı konuşan. (DS, 3307)
özge (III): 2. Cana yakın, sıcakkanlı. (DS, 3373)
sıkı fıkı: Candan, çok bağlı dost. (DS, 3607)
sıtaralı: Cana yakın, sevimli. (DS, 3622)

şengil: İçtenlikli, candan davranışlı. (DS, 3762)
yakımsak: Cana yakın, uysal, çabuk alışan. (DS, 4131)
yangal (II): Sıcakkanlı. (DS, 4166)
yangın (I): 2. Bağlı, düşkün, candan seven. (DS, 4167)

yarenlikli: Konuşkan, sözü tatlı. (DS, 4184)
yıldızı dişi (I): Sevimli, cana yakın. (DS, 4270)
yolpak (II): 1. Tatlı dilli, konuşkan, konuksever. (DS, 4293)

10. Terbiyeli Olma, Akıllılık, Ağırbaşlılık, Kibarlık Bildirenler

Terbiyeli olma, akıllılık, ağırbaşlılık, kibarlık bildiren karakter adları; *terbiyeli ve ahlaklı olma, ağırbaşlı ve ciddi davranma, olgun olma, oturaklı tavır gösterme, geçimli olma, kibar ve nezaketli davranma, akıllı hareket etme, idareci olma ve orta yolu bulma, zararsız olma, sabırlı olma, ince davranışlara sahip olma, yetinmeyi bilme, yol yordam bilme, duyarlı ve düşünceli olma, sessiz ve uysal davranma* anlamlarını içermektedir. *Derleme Sözlüğü* içerisinde bu başlığa ait toplam 90 adet karakter adı olduğu görülmüştür. Terbiyeli olma, akıllılık, ağırbaşlılık, kibarlık bildiren karakter adları, Tablo-10'da gösterilmiştir.

Tablo-10

adamıklı: 3. Akli başında, oturaklı adam. (DS, 63)
adamuklu: 2. Terbiyeli. (DS, 64)
ağır (I): 1. Olgun, terbiyeli, oturaklı, akli başında. (DS, 90)
ağzı güzel: Kibar, terbiyeli. (DS, 118)
ağzı kulağına yakın: Uyanık, akli başında, anlayışlı (kimse). (DS, 119)
akın (III): 2. Anlayışlı. (DS, 156)
aklan (III): 4. Olgun, akli başında adam. (DS, 157-158)
akli balığ: Akli başında, düşünceli. (DS, 158)
anaç (IV): 1. Kurnaz, tecrübeli, bilgili. 2. Serbest hareketli, başına buyruk, eksik terbiyeli kız veya kadın. (DS, 246)
appeş: İyi, güzel, terbiyeli kişiler için kullanılan sıfat. (DS, 290)

aynışlı: Akıllı, algılı. (DS, 429)
azaylı: Terbiyeli. (DS, 436)
balımkı: Uslu, terbiyeli. (DS, 505)
ballı (II): 1. Tatlı dilli, sevimli, terbiyeli (kimse). (DS, 509)
başıağır: Ağırbaşlı. (DS, 558)
başı yumşak: Munis, geçimli, uysal, uslu. (DS, 561)
baylan (II): 2. Ağırbaşlı, uslu, kibar, nazik, edalı, nazlı. (DS, 581)
biri: 1. Görgülü. (DS, 701)
cuslu: 3. Akıllı, uslu, rahat duran. (DS, 1020)
çeçen: Akıllı. (DS, 1105)
çevirgen (III): İdareci olan (kimse). (DS, 1152)
dek (II): Uslu, terbiyeli, doğru, namuslu (kimse). (DS, 1406)

dipdiniz: Çok uslu. (DS, 1510)
dölek (II): 1. Uslu, terbiyeli, ağırbaşlı (kimse). (DS, 1577)
düzenli: 2. Geçimli (kimse). (DS, 1645)
ecmeb: Nazik (kimse). (DS, 1662)
ehelli: Uslu. (DS, 1689)
ehliz: Uslu, sakin, ağırbaşlı. (DS, 1690)
elganım: 2. Uysal, uslu. (DS, 1713)
elkanım: 2. Uslu, kimseye kötülüğü dokunmayan. (DS, 1719)
eslek: 1. Söz tutan, yumuşak başlı. (DS, 1785)
esnek (VII): Yatkın, uysal. (DS, 1786)
eyelmiş: Ağırbaşlı, olgun. (DS, 1820)
faşfaş ayş: 2. Uysal, yumuşak başlı kimse. (DS, 1839)
görkü: Görgülü (kimse). (DS, 2161)
götrümlü: Sabırlı, tahammüllü (kimse). (DS, 2165)
götürümlü: Dayanıklı, tahammüllü (kimse). (DS, 2166)
gündem (I): Uysal, her şeyi kolay kabul eden (kimse). (DS, 2225)
haççak: 2. Terbiyeli. (DS, 2249)
harfli: Saygılı. (DS, 2288)
hepsem: Uslu. (DS, 2342)
hılh: 2. İyi ahlaklı, edepli (kimse). (DS, 2359)
hırlı: 1. İşinde doğru, uslu, iyi (kimse). (DS, 2371)

hökelekli: 4. Ağırbaşlı, olgun (kimse). (DS, 2429)
hütlü: Ağırbaşlı (kimse). (DS, 2452)
içge: Saygılı, kibar (kimse). (DS, 2505)
ispahi: Nazik, kibar. (DS, 2559)
isvaha: Kibar, temiz. (DS, 2562)
kıne: Uslu, sessiz. (DS, 2807)
kırdarlı: Ölçülü davranan, sakıngan. (DS, 2821)
kursaklı (II): 2. Terbiyeli, namuslu. (DS, 3010)
kütlü (II): Ağırbaşlı, onurlu. (DS, 3055)
löllüş: Ağırbaşlı, saf ve biraz da şişmanca (kimse). (DS, 3092)
mank (I): 2. Ağırbaşlı (kimse). (DS, 3125)
merdim (II): Uslu. (DS, 3168)
nezik (I): Davranışları ince ve saygılı olan. (DS, 3251)
ocaktan: Soylu, duygu, düşünce ve davranışları ince olan. (DS, 3265)
oflaz (III): 4. Oturaklı. (DS, 3267)
oğuz: 3. Uslu (kimse). (DS, 3274)
oturamaklı (I): Ağır, davranışları ölçülü olan. (DS, 3299)
oturgun (I): Olgun, ağırbaşlı. (DS, 3299)
singel, sinğel (I): 2. Sessiz, uysal (kimse). (DS, 3642)
tek (I): Uslu. (DS, 3864)
tevge (I): 4. Kendi hâlinde, uysal. (DS, 3904)

torum (II): Kibar. (DS, 3972)
uğumlu: Uslu, ağırbaşlı, onurlu, azla yetinen. (DS, 4031)
uskut: Sessiz, uslu. (DS, 4045)
usluplu: Uslu, terbiyeli. (DS, 4045)
uyaroğlu: Kolay uzlaşılabilen, geçimli, uysal. (DS, 4050)
uz (I): 1. Doğru, temiz, uslu, dikkatli (kişi için). (DS, 4054)
yalımı alçak: Alçak gönüllü. (DS, 4147)
yanaş, yañaş: 1. Ağırbaşlı, sessiz, soğukkanlı. 2. Aksi, huysuz (kimse). (DS, 4162)
yatımlı (I): Uysal, uslu. (DS, 4203)
yatkın (I): 1. Alışkın, usta, becerikli. 2. Uslu, ağırbaşlı, uysal. (DS, 4204)
yerincek: Alçakgönüllü. (DS, 4253)
yetik (II): 2. Bilgili, olgun, ağırbaşlı. (DS, 4259)
yıvrık (I): Utangaç, terbiyeli, sessiz. (DS, 4277)

yolpak (II): 1. Tatlı dilli, konuşkan, konuksever. 2. Uysal. (DS, 4293)
yordamlı (I): 1. Eli yatkın, becerikli, hünerli. 3. Eğitim görmüş, incelikli. (DS, 4299)
yorsak: Uysal, budalaca. (DS, 4300)
yovuz: Uslu, ağırbaşlı, çalışkan. (DS, 4303)
yönnü: 1. Akıllı, yol yordam bilen, görgülü. (DS, 4309)
yöntemli: 1. Becerikli, eli uz, yoluyla yordamıyla iş yapan. 4. Uysal, olgun (kişi). (DS, 4309)
yuha, yuha: 2. İnce, duyarlı. (DS, 4315)
yuka (II): 1. İncelikli, duyarlı (kimse). 3. Hoppa. (DS, 4315)
yularsız: Uysal (kimse). (DS, 4316)
yumuk (III): Uysal, sessiz, ağırbaşlı. (DS, 4319)
yumuşcu: Uysal. (DS, 4320)
yüzü yirde: Alçak gönüllü, uysal, utangaç, iyi huylu. (DS, 4341)
zarplı (II): 2. Ağırbaşlı, bilgili. (DS, 4352)

11. Titizlik, Düzenli Olma, Kararlılık Bildirenler

Titizlik, düzenli olma, kararlılık bildiren karakter adları; *işi aksatmama, titiz ve düzenli davranma, ayrıntılı düşünme, kolay kolay beğenmeme, irdeleyici olma, işi eksiksiz tamamlama* anlamlarını içermektedir. *Derleme Sözlüğü*'nde bu başlığa ait toplam 37 adet karakter adının yer aldığı görülmüştür. Titizlik, düzenli olma, kararlılık bildiren karakter adları, Tablo-11'de gösterilmiştir.

Tablo-11

agmaz dönmez: Zengin, kuvvetli, kudretli, bir kararda giden, işini aksatmayan. (DS, 77)
--

cıt (II), çıdırılı (I): Titiz, sinirli. (DS, 897)
cingoz: 2. Titiz. (DS, 980)

civil (IV): Titiz, duygulu. (DS, 989)
çakal (I): 1. Titiz, huysuz. (DS, 1041)
çıtırgı (III): İnce düşünen (kimse). (DS, 1194)
dalacan: Hırçın, canı tez, titiz. (DS, 1335)
dıdıkcı: Titiz, güç beğenen. (DS, 1450)
dıravacı: 4. Titiz. (DS, 1467)
dızdız (II): 1. Titiz, huysuz, çabuk öfkelenen (kimse). (DS, 1476)
doğrama tökdüren: Aceleci ve titiz (kimse). (DS, 1537)
eğniksiz: Söylemeyi gerektirmeden eksiksiz iş yapan (kimse). (DS, 1682)
gaygılı: İşini takip ederek günü gününe yapan (kimse). (DS, 1945)
ıncık (I): 5. Her şeyi inceden inceye hesap eden, kuruntulu. (DS, 2478)
ırıplı: Her işi uygun biçimiyle, yoluyla yapan. (DS, 2488)
irsiz: 3. Titiz. (DS, 2554)
kıyna: Yavaş, düzenli, sakin. (DS, 2859)
kurdak: Titiz, huysuz. (DS, 3007)
kuşlu (I): 1. Titiz. (DS, 3017)
mısmıl (I): 3. Temiz iş yapan (kimse). (DS, 3191)

mısmıntı: İşinde, sözünde gereğinden çok titizlik yapan kimse. (DS, 3192)
pırpır: 1. Titiz (kimse). (DS, 3446)
pirpiri (I): 1. Temiz, titiz, derli toplu (kimse). (DS, 3461)
selk: Titiz ve tezcanlı. (DS, 3579)
silimsi (III): Temiz, titiz (kimse). (DS, 3637)
telbis (I): 2. Titiz. (DS, 3870)
teltik (VI): 1. Kılı kırk yaran, titiz. (DS, 3875)
tendürüs: Temiz, titiz, düzenli. (DS, 3879)
tımsırık: 1. Güç beğenen, titiz. (DS, 3916)
tırka (II): Titiz, her şeye çabuk kızan, sinirli. (DS, 3923)
tırs: Sinirli, titiz. (DS, 3926)
tilbi: 3. Yemekte titizlik gösteren, herkesin pişirdiği yemeği yemeyen (kimse). (DS, 3932-3933)
tili: 3. Aşırı derecede titiz, temiz. (DS, 3933)
tımsirikli: Yemek beğenmeyen, titiz. (DS, 3935)
ütüle: Ele avuca sığmaz, tetik, titiz. (DS, 4082)
virtli: 1. Titiz. (DS, 4108)
yegin (II): Titiz. (DS, 4225)

Sonuç

Bu çalışmada *Derleme Sözlüğü*'ne göre Türkiye Türkçesi ağızlarında yer alan olumlu anlama sahip olan karakter adları tematik açıdan değerlendirilmiştir. Tespit edilen olumlu anlama sahip olan karakter adları; 1. *Anlayışlı Olma Bildirenler*, 2. *Becerikli Olma, Çalışkanlık Bildirenler*, 3. *Cesurluk Bildirenler*, 4. *Cömertlik Bildirenler*, 5. *Hareketlilik Bildirenler*, 6. *İyilik, Merhametlilik Bildirenler*, 7. *Sözünde Durma, Güvenilirlik Bildirenler*, 8. *Şakacı Olma, Güldürücü Olma Bildirenler*, 9. *Tatlı Dillilik, Cana Yakın Olma Bildirenler*, 10. *Terbiyeli Olma, Akıllılık, Ağırbaşlılık, Kibarlık Bildirenler*, 11. *Titizlik, Düzenli Olma, Kararlılık Bildirenler* olmak üzere toplam 11 başlığa ayrılarak tasnif edilmiştir. Tespit edilen olumlu anlama sahip olan karakter adlarının tematik tasnifi ve sayısal dağılımı Tablo-12'de gösterilmiştir.

Tablo-12

Tematik Tasnif	Sayısal Dağılım
1. Anlayışlı Olma Bildirenler	16
2. Becerikli Olma, Çalışkanlık Bildirenler	101
3. Cesurluk Bildirenler	52
4. Cömertlik Bildirenler	27
5. Hareketlilik Bildirenler	52
6. İyilik, Merhametlilik Bildirenler	27
7. Sözünde Durma, Güvenilirlik Bildirenler	8
8. Şakacı Olma, Güldürücü Olma Bildirenler	52
9. Tatlı Dillilik, Cana Yakın Olma Bildirenler	29
10. Terbiyeli Olma, Akıllılık, Ağırbaşlılık, Kibarlık Bildirenler	90
11. Titizlik, Düzenli Olma, Kararlılık Bildirenler	37
TOPLAM	491

Çalışmada toplam 491 adet olumlu anlama sahip olan karakter adı tespit edilmiştir. Belirlenen karakter adları içerisinde en fazla sayı 101 olarak *Becerikli Olma, Çalışkanlık Bildirenler* başlığına, en az sayı ise 8 olmak üzere *Sözünde Durma, Güvenilirlik Bildirenler* başlığına aittir.

Derleme Sözlüğü içerisinde olumlu anlama sahip olan karakter adları başlığına ait olan *Becerikli Olma*, *Çalışkanlık Bildirenler* temasına ait karakter adı sayısının diğerlerine nazaran daha fazla olması, toplumda çalışkanlık özelliğine verilen değeri ortaya koymaktadır. Bu başlıktan sonraki en fazla sayı ise *Titizlik*, *Düzenli Olma*, *Kararlılık Bildirenler* başlığına ait olup terbiye ve ahlâk kavramlarının toplumdaki değerinin ayrı olduğunun göstergesidir.

Cesurluk Bildirenler, *Hareketlilik Bildirenler*, *Şakacı Olma*, *Güldürücü Olma Bildirenler* başlıklarına ait olan olumlu anlamlı karakter adları 52 adet olup eşit sayıda yer aldığı görülmüştür.

Toplumda kimlik ve kişilik bildiren karakter adları anlam olarak olumlu, olumsuz veya ne olumlu ne de olumsuz biçimde kategorize edilmektedir. *Derleme Sözlüğü*'nde yer alan olumlu anlamlı karakter adları; yapılan gruplandırmaya göre *anlayışlı*, *becerikli*, *çalışkan*, *cesur*, *cömert*, *hareketli*, *iyi*, *merhametli*, *şakacı*, *güldürücü*, *tatlı dilli*, *cana yakın*, *terbiyeli*, *akıllı*, *ağırbaşlı*, *kibar*, *titiz*, *düzenli*, *kararlı* ifadeleriyle adlandırılmaktadır. Bu ifadeler, insanlar tarafından olumlu anlama sahip olan karakterler olarak anılmaktadır. Buna ek olarak ulaşılan karakter adlarının Türkiye Türkçesi ağızlarında birden çok fonetik görünümü olduğu görülmüştür.

Bir insanın kişilik özelliği, toplum içerisinde sahip olduğu davranış özelliklerine göre şekillenmektedir. Karakter adının olumlu olması, kişinin olumsuz davranışlardan uzak bir tavır eğilimi içerisinde olmasına bağlıdır. Bu algı ise, kişinin hem kendi içinde hem de toplum içerisinde tasvip ettiği davranış kalıplarından oluşmaktadır. Dolayısıyla karakter adının olumlu tarafta gözetilmesi bu şartlara bağlıdır. Türkiye Türkçesi ağızları açısından değerlendirildiğinde her bir adlandırmanın farklı yörelerde farklı şekillerde yer aldığı rahatlıkla söylenebilir. Tüm bu farklılıklar, Türkiye Türkçesi ağızlarının standart Türkçeye söz varlığı bakımından katkıda bulunduğunu göstermektedir.

Kaynakça

Aksan, D. (1991). *Sözcük Bilim: Dilbilim ve Dilbilgisi Konuşmaları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Battistich, V. A. (2008). Character Education, Prevention, And Positive Youth Development. *Journal Of Research İn Character Education*, 6(2), 81-90.

Davidson, M., Lickona, T., & Khmelkov, V. (2008). Smart & good schools: A new paradigm for high schools *Handbook of moral and character education* L. P. Nucci & D. Narvaez içinde, *Handbook of Moral and character education* (s. 370-390). New York, NY: Routledge.

Demirel Dönmez, Ö. ve Koç, F. (2021). Trabzon Akçaabat Ağızlarındaki Ses Değişimlerinin 1945-2006 Yıllarına Göre Mukayesesi, *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 5 (2), 1001-1013.

Doğruay, Z. (2022). Necati Cumalı'nın "Tütün Zamanı" Üçlemesinin Söz Varlığı. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.

Göker, O. (1996). *Uygulamalı Türkçe Bilgileri*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Hasırcı, S. (2008). Türkçenin Söz Varlığı Açısından Gazetelerin İncelenmesi (Cumhuriyet, Hürriyet, Sabah). (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

İmer, K.-vd. (2019). Dilbilim Sözlüğü. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

Koç, F. (2023). Ziya Gökalp'in Şiirlerinde Millî Değerleri İçeren Sözcüklerin Anlam Bakımından İncelenmesi, Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 45, 95-116.

Korkmaz, Z. (1992). Gramer Terimleri Sözlüğü. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Maccarini, A. M. (2016). On Character Education: Self-Formation And Forms Of Life In A Morphogenic Society, Italian Journal of Sociology of Education, 8(1), 31-55.

Nur, A. (2013). Hikâyet-i Ashâbi'l-Kehif'ten Eski Anadolu Türkçesi Söz Varlığına Katkıları, Karadeniz Araştırmaları, 36, 149-162.

Özdemir, E. D. ve Arslan, M. (2018). Bugünkü Türkiye ve Kazak Türkçelerinin Kelime Hazinesi ve Sosyal Yaşama Dair Söz Varlıklarının Karşılaştırılması, İdil Sanat ve Dil Dergisi, 7(42), 117-135.

Tombul, I. (2019). Dil Değişimi ve Televizyon Sunucularının Dil Kullanımı, Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, 7(1), 483-507.

Türk, O. ve Koç, F. (2021). Gözene Köyü Ağzında "Oyun, Mevsim, Yemek ve Gıda" İle İlgili Kültürel Unsurlara Ait Söz Varlığı, International Journal of Filologia, 4(6), 20-27.

Türkçe Sözlük (2005). Ankara: TDK Yayınları.

Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü (I-II-III-IV-V-VI). (2019). Ankara: TDK Yayınları.